

СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПРОВАДЖЕННЯ АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Тетяна Станіславівна Гайдучок¹, Ніна Іванівна Цегельник²

В сучасних умовах особливого значення набувають питання формування достовірної і якісної інформації щодо фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання. Постійні зміни в системі бухгалтерського й податкового обліку призводять до суттєвих помилок, що в свою чергу сприяє підвищенню місця й ролі гаранта достовірності показників фінансової звітності – аудиту. В статті авторами проведено аналіз ситуації на ринку аудиторських послуг в динаміці за 2016–2020 роки. Доведено, що нинішній стан ринку аудиторських послуг – це, насамперед, розширення спектру послуг; зростання професійних компетентностей та практичних навичок аудиторів. Запропоновано комплекс заходів для вдосконалення провадження аудиторської діяльності в країні. На наше переконання, по-перше, доцільним було б створити нагляд зі сторони громадськості за роботою аудиторських фірм, які провадять аудит підприємств суспільного інтересу. По-друге, варто створити дорадчий орган суспільного нагляду і виокремити його функції з Аудиторською палатою України.

Ключові слова: аудит, контроль, суб'єкти бізнесу, аудиторські послуги, аудиторські фірми.

Постановка проблеми. В сучасних умовах суб'єкти бізнесу мають можливість самостійно здійснювати технологічні процеси виробництва, вибрати стратегію збутової політики тощо. Разом з тим, підприємства обирають найвигідніші методи ведення бухгалтерського обліку, що сприяють отриманню якісної, достовірної, правдивої інформації для потреб стейкхолдерів фінансової звітності. Проте, держава не стоїть осторонь господарської і фінансової діяльності підприємств. Свої функції вона реалізує шляхом здійснення аудиторських перевірок. Систематичні зміни в системі податкового і бухгалтерського законодавства призводять до суттєвих помилок, і це сприяє підвищенню ролі й місця аудиту як гаранта достовірності показників фінансової звітності [1]. Водночас, підвищення ролі і значущості аудиту вимагає посиленої уваги і дієвості аудиту.

Наведені аргументи стверджують, що аудит дозволяє сформувати систему незалежного контролю з метою захисту інтересів стейкхолдерів фінансово-економічної інформації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розвиток аудиторської діяльності, функціонування ринку аудиторських послуг в Україні зробили видатні вчені: Дорош Н. І., Петрик О. А., Мулик Я. І., Редько О. Ю., Шигун М. М., Камінська Т. Г., Михалків А. А., Гноєва І. М., Беренда Н. І. тощо.

Провідні науковці свої праці присвячують питанням подальшого розвитку аудиторської діяльності, пошуку

напрямів і шляхів покращення функціонування ринку аудиторських послуг.

Варто погодитися з науковцем О. Ю. Редько [2], який стверджує, що подальший успіх функціонування ринку аудиторських послуг залежить від того, чи знайде професійна спільнота відповіді на сучасні виклики і відповідно розробить дієві напрями розширення і успішного функціонування ринку аудиторських послуг.

На думку Мулик Я. І. [3], вдосконалення аудиту сприятиме розвитку аудиторської діяльності і держави загалом. Це призведе до збільшення доходної частини бюджету та зменшенню видатків на утримання контроль-ревізійного апарату.

Проте, в офіційних джерелах сьогодні не приховується наявність проблемних питань щодо розвитку та недостатньої якості вітчизняного ринку аудиту. Зокрема, фахівці-економісти вказують на те, що відбувається недотримання аудиторами вимог якості надання аудиторських послуг. Розглянувши напрацювання вчених, наведемо власне бачення щодо стану та напрямків розвитку аудиторської діяльності в Україні.

Постановка завдання: дослідження основних результатів розвитку аудиторської діяльності та визначення реального стану й основних напрямів розвитку аудиторської діяльності в умовах євроінтеграційних процесів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інтеграційні процеси, що відбуваються в світі, потребують постійної гармонізації законодавчо-правового поля в

¹ Гайдучок Тетяна Станіславівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту Поліського національного університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0190-3872>

² Цегельник Ніна Іванівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту Поліського національного університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6388-9124>

галузі аудиту, який в умовах сьогодення є інструментом з допомогою якого поглиблюються і розвиваються міжнародні відносини, є ключовим способом підтвердження достовірності фінансової звітності підприємства.

Аудит має на меті забезпечити упевненість, що перевірена аудитором фінансова звітність не містить істотних перекручень. Тому, потреба в послугах аудиторських фірм утворилася у зв'язку з наступними обставинами:

- можливість упередженої інформації зі сторони керівництва у випадках конфлікту між нею і стейкхолдерами цієї інформації (власниками, інвесторами, кредиторами);
- залежність наслідків прийнятих рішень (а вони можуть бути дуже значні) від якості інформації;
- необхідність фахових знань для перевірки інформації;
- часткова відсутність у стейкхолдерів доступу для оцінки її якості. Вказані проблемні та дискусійні питання дозволяє вирішити аудит [4, с. 642-647].

Однак перед тим, як розглянути напрямки реформування та розвитку аудиторської діяльності в умовах євроінтеграційних процесів, представимо деякі дані про стан аудиторської діяльності в Україні, кількість аудиторських фірм України (рис. 1).

Дані рис. 1 свідчать, про зменшення суб'єктів аудиторської діяльності в Україні протягом 2016–2020 років на 105 одиниць або відповідно на 10,5%.

Значна кількість вітчизняних підприємств, які здійснюють свою діяльність на світовому ринку потребують узгодження основних характеристик своєї діяльності з міжнародно-визначними принципами аудиту, а відтак, вони змушені залучати кваліфікованих аудиторів та вимагати високоякісних послуг, наданих аудиторськими фірмами [6].

Аналіз ситуації на ринку аудиторських послуг в Україні показує, що за станом на 31.12.2020 р. в Україні зареєстровано 2713 аудиторів. Динаміку щодо зареєстрованих аудиторів за останні 5 років візуалізує рис. 2.

За даними рис. 2 спостерігається тенденція до зменшення кількості аудиторів. Так, з 2018 по 2020 рр. чисельність аудиторів зменшилася на 12 осіб (0,4%), але в порівнянні з 2016 роком спостерігаємо суттєве збільшення (67 осіб – 2,5%). Таке зменшення пояснюється відтоком суб'єктів господарювання зі спеціальності внаслідок таких чинників, як посилення професійних вимог зі сторони регуляторів; зміни законодавчої бази і головне, внаслідок глибокої кризи у країні [5].

За звітними матеріалами суб'єктів аудиторської діяльності за 2020 р. в аудиторських фірмах працювало 2153 аудиторів, в т. ч. 1886 осіб за основним місцем. У 2020 р. аудиторами, які мають право проводити обов'язковий аудит фінансової звітності виконано 7998 завдань (надано аудиторських висновків). Загальна вартість наданих таких аудиторських послуг склала 275336,2 тис. грн (рис. 3).

Окрім того, виконано 11473 завдань з надання впевненості, загальною вартістю 1 795 846,8 тис. грн. В тому числі: вартість обов'язкових завдань становила 1 011 431,4 тис. грн, а ініціативні завдання з надання впевненості відповідно склали 784 415,4 тис. грн (рис. 4).

Проведений аналіз основних результативних показників аудиторської діяльності та стану ринку аудиторських послуг показав, що в цілому ринок аудиторських послуг суттєво потерпає від істотних змін, які мають місце в Україні.

Попит на послуги диктують умови середовища, що оточує бізнес: макроекономічні процеси (пов'язані, наприклад, з інтеграцією країни у світовий ринок), дії влади і законодавство, наміри власників, поведінка споживачів. Проведений аналіз стану ринку аудиторських послуг в Україні свідчить про певні позитивні тенденції, а саме: розширюється спектр послуг, які надають аудиторські фірми; зростає професійна кваліфікація працівників аудиторських фірм у зв'язку з проведенням АПУ зовнішніх перевірок систем контролю якості та посилення вимог до складання кваліфі-

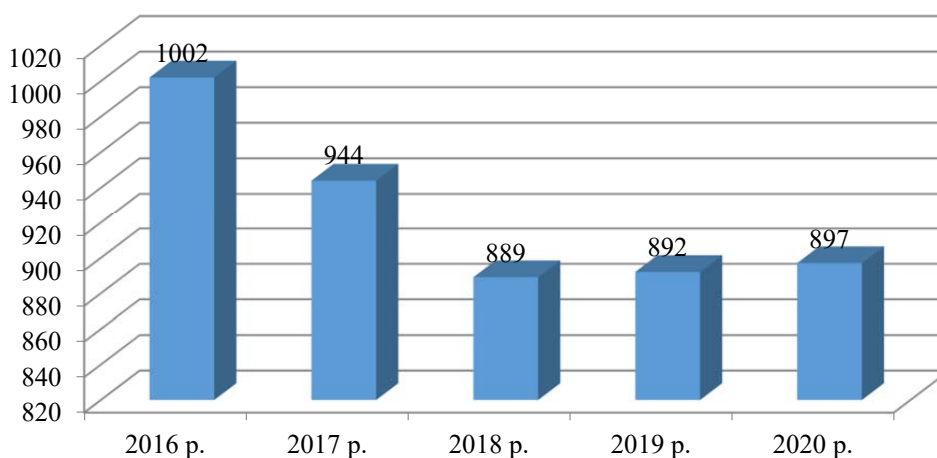

Рисунок 1 – Динаміка суб'єктів аудиторської діяльності в Україні протягом 2016–2020 років

Джерело: узагальнено авторами на основі даних [5]

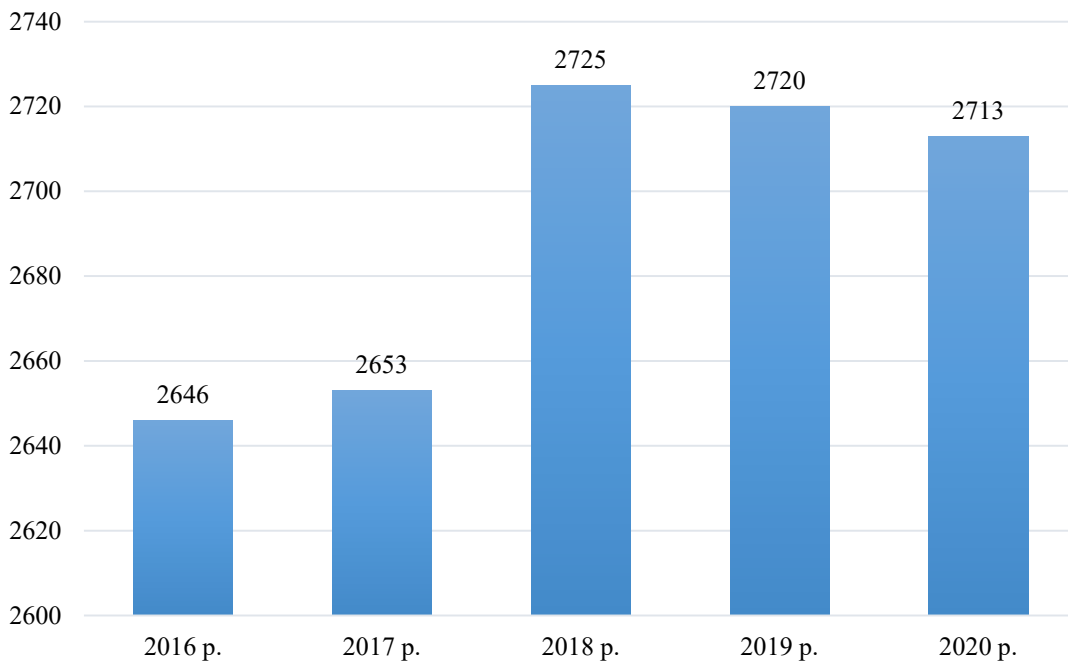

Рисунок 2 – Динаміка зареєстрованих аудиторів в Україні, чол.

Джерело: узагальнено авторами на основі даних [5]

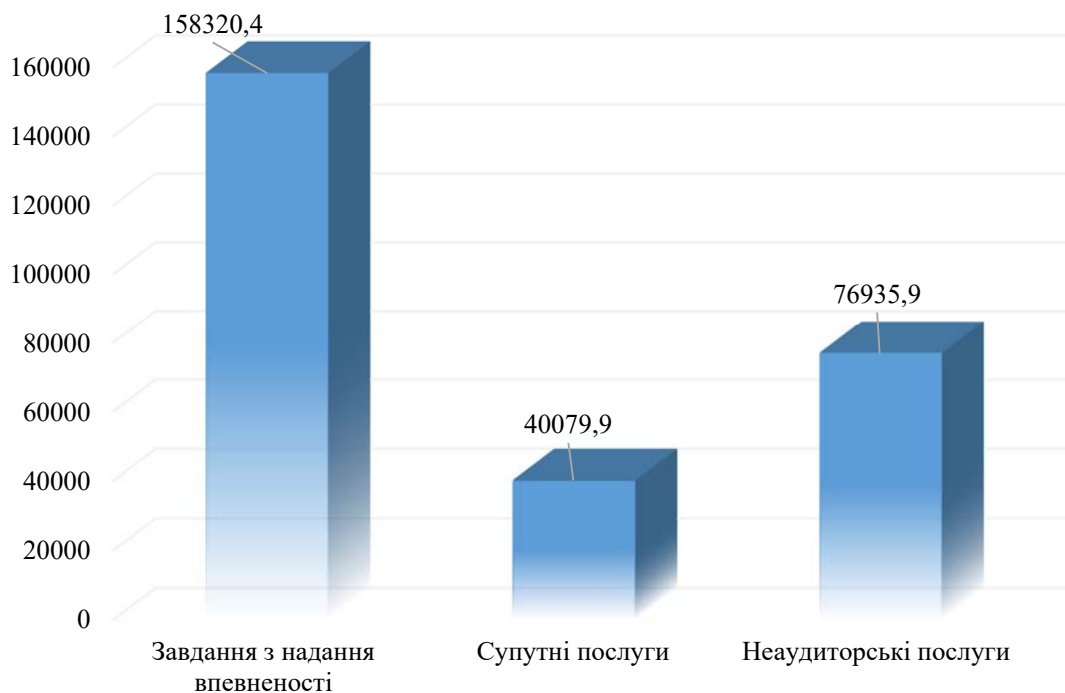

Рисунок 3 – Вартість послуг, наданих аудиторами в межах обов’язкового аудиту фінансової звітності, 2020 р, тис. грн

Джерело: узагальнено авторами на основі даних [5]

каційного іспиту, удосконалення професійних знань аудиторів [6].

Замовлень на проведення обов’язкового аудиту фінансової звітності у аудиторів найбільше і відповідно вони отримують найбільші доходи. Отже, найбільш затребуваними послугами у аудиторів на сьогодні є ведення бухгалтерського обліку, складання бухгалтерської звітності за міжнародними стандартами, модернізація діючої системи обліку, проведення семінарів для підвищення кваліфікації бухгалтерів, автоматизація бухгалтерського обліку. При цьому частка чистого аудиту неухильно зменшується, він

годні є ведення бухгалтерського обліку, складання бухгалтерської звітності за міжнародними стандартами, модернізація діючої системи обліку, проведення семінарів для підвищення кваліфікації бухгалтерів, автоматизація бухгалтерського обліку. При цьому частка чистого аудиту неухильно зменшується, він

Рисунок 4 – Оцінка завдання з надання впевненості, 2020 р.

Джерело: узагальнено авторами на основі даних [5]

стає більш насиченим послугами консультаційного характеру [6].

В нинішніх умовах здійснювати аудиторську діяльність надто складно. Такий стан підтверджується рядом проблемних питань, що мають місце у професійній діяльності аудиторських фірм, аудиторів-практиків в умовах застосування МСА. Серед таких питань можна виділити:

- незадовільний стан галузей національної економіки та глибока економічна криза в суспільстві (а нині й військовий стан в країні);
- недосконалість положень законодавчих документів з регулятивних питань аудиту;
- брак практичного досвіду здійснення аудиторської діяльності;
- недостатня чисельність висококваліфікованих аудиторів;
- недотримання аудиторами вимог якості надання аудиторських послуг;
- відсутність дієвого механізму формування ціни на аудиторські послуги;
- відсутність методичних вказівок щодо комп'ютеризації аудиту [7].

Обраний країною шлях європейської інтеграції вимагає гармонізації вітчизняного законодавства в галузі аудиторської діяльності до концептуальних

основ міжнародних стандартів. На наше переконання, по-перше, доцільним було б створити нагляд зі сторони громадськості за роботою аудиторських фірм, які провадять аудит підприємств суспільного інтересу. По-друге, варто створити дорадчий орган суспільного нагляду і виокремити його функції з Аудиторської палатою України.

Висновки. Попри все сказане доцільно зазначити, що в нашій державі все ж таки відбулися певні зрушення, які наближають нас до європейських стандартів. Запропоновані заходи сприятимуть поліпшенню курсу країни до євроінтеграції та приведення норм вітчизняного законодавства в галузі аудиту до норм законів ЄС. Проте сьогодні війна вплинула на всі можливі сфери життєвої діяльності країни, в тому числі і на відносини у сфері провадження аудиторської діяльності.

Підсумовуючи, варто визначити, що аудиторська діяльність в Україні у розрізі євроінтеграційних процесів неодмінно потребує подальших обговорень та співставлень, які в результаті обов'язково прискорять приведення діяльності аудиторів у відповідність до європейських норм і стандартів.

У перспективному майбутньому потрібно здійснювати пошук відповідних шляхів та проводити заходи, які сприяли б досконалому впровадженню аудиту фінансової звітності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Михалків А. А. Роль аудиту в забезпеченні достовірності фінансової звітності. *Наук. вісн. Ужгородського нац. ун-ту. Сер. Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2016. Вип. 6. Ч. 2. С. 105–107.
2. Редько О. Ю. Проблеми інституту аудиту в Україні. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: проблеми теорії, методології, організації*. 2014. № 2. С. 200–209.
3. Мулик Я. І. Аудиторська діяльність в Україні: сучасний стан, реформування та розвиток. *Агросвіт*. 2020. № 7. С. 37–47.
4. Беренда Н. І. Фактори необхідності організації та проведення аудиту на підприємствах України. *Економіка та суспільство*. 2016. Вип. 2. С. 642–647.
5. Інформація про стан аудиторської діяльності в Україні у 2020 р. URL: <http://surl.li/anmha>.
6. Гноєва І. М. Аналіз стану аудиторської діяльності в Полтавській області. *Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського. Сер. Бухгалтерський облік, фінанси та грошовий обіг*. 2011. Вип. 6(71). Ч. 1. С. 211–215.
7. Долбнева Д. В. Сучасний стан і напрями удосконалення аудиторської діяльності в умовах європейської інтеграції України та застосування міжнародних стандартів. *Економіка і держава*. 2018. № 2. С. 72–76.

REFERENCES:

1. Mihalkiv, A. A. (2016). Rol auditu v zabezpechenni dostovirnosti finansovoyi zvitnosti [The role of audit in ensuring the reliability of financial reporting]. *Nauk. visn. Uzhgorodskogo nats. un-tu. Ser. Mizhnarodni ekonomichni vidnosini ta svitove gospodarstvo*, vol. 6, part 2, pp. 105–107.
2. Redko, O. Yu. (2014). Problemi institutu auditu v Ukraini [Problems of the audit institute in Ukraine]. *Buhgalterskiy oblik, analiz ta audit: problemi teorii, metodologiyi, organizatsiyi*, vol. 2, pp. 200–209.
3. Mulik, Ya. I. (2020). Auditorska diyalnist v Ukraini: suchasniy stan, reformuvannya ta rozvitok [Audit activity in Ukraine: current state, reformation and development]. *Agrosvit*, vol. 7, pp. 37–47.
4. Berenda, N. I. (2016). Faktori neobhidnosti organizatsiyi ta provedennya auditu na pidpriemstvakh Ukraini [Factors of the need to organize and conduct audits at enterprises of Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 2, pp. 642–647.
5. Informatsiya pro stan auditorskoyi diyalnosti v Ukraini u 2020 r. [Information on the state of audit activity in Ukraine in 2020 r.]. Available at: <http://surl.li/anmha> (accessed 29 June 2022).
6. Gnoeva, I. M. (2011). Analiz stanu auditorskoyi diyalnosti v Poltavskiy oblasti [Analysis of the state of audit activity in the Poltava region]. *Visnik KrNU Imeni Mihayla Ostrogradskogo. Buhgalterskiy oblik, finansi ta groshoviy obig*, vol. 6 (71), part 1, pp. 211–215.
7. Dolbneva, D. V. (2018). Suchasniy stan i napryami udoskonalennya auditorskoyi diyalnosti v umovah evropeyskoyi integratsiyi Ukraini ta zastosuvannya mizhnarodnih standartiv [The current state and directions of improvement of audit activity in the conditions of European integration of Ukraine and the application of international standards]. *Ekonomika i derzhava*, vol. 2, pp. 72–76.

CURRENT REALITIES AND PROSPECTS OF AUDITING ACTIVITIES IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION PROCESSES

Tetyana S. Haiduchok¹, Nina I. Tsehelnik²

In modern conditions the issue of forming reliable and qualitative information about financial and economic activities of business entities acquires particular importance. Constant changes in the system of bookkeeping and tax accounting lead to significant errors, which in turn increases the place and role of the guarantor of the reliability of financial reporting indicators – audit. This is one of the most important types of services, which is becoming more and more relevant. In the article the authors analyzed the situation in the market of audit services in the dynamics for 2016–2020. It has been proved that the current state of the market of audit services is, first of all, expansion of the range of services; growth of professional competence and practical skills of auditors. It was substantiated that the market of audit services in general is significantly affected by significant changes taking place in Ukraine. The demand for audit services is dictated by the conditions of the business environment: macroeconomic processes (related, for example, to the integration of the country into the world market), government actions and legislation, the intentions of owners, consumer behavior. A set of measures to improve auditing activities in the country is proposed. The path of European integration chosen by the country requires harmonization of domestic legislation in the field of auditing activities with the conceptual framework of international standards. According to the authors, firstly, it is advisable to create public control over the work of audit firms that conduct audits of enterprises of public interest. Secondly, it is necessary to create an advisory body of public control and to separate its functions from the Accounting Chamber of Ukraine. Audit activity in Ukraine in the context of European integration processes certainly needs further discussions and comparisons, which, as a result, will certainly accelerate the harmonization of auditors' activities with European norms and standards. For the foreseeable future, it is necessary to look for appropriate ways and activities that would facilitate a flawless audit of financial statements.

Keywords: audit, control, business entities, audit services, audit firms.

JEL Classification: C13, M41, M42

Стаття надійшла до редакції 31.07.2022

The article was received July 31, 2022

¹ Tetyana S. Haiduchok, Polissia National University

² Nina I. Tsehelnik, Polissia National University